

2. Гладкова В.М. Профорієнтація : навчальний посібник. / В.М. Гладкова – Львів: Новий Світ – 2000, 2007. – 160 с.
3. Голобородько Є.П. Сучасні аспекти професійного становлення: реалії і перспективи / Є.П. Голобородько // Педагогічний альманах. – 2010. – №5. – С. 83-86.
4. Енциклопедія освіти /Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Професійна діагностика / Упор. Т. Гончаренко. – К.: Редакція загально-педагогічних газет, 2004. – 120 с.
6. Професійне самовизначення старшокласників: Методичний посібник / Упор. Л. Шелестова. – К.: Видавничий дім «Шкільний світ», 2006. – 128 с.
7. Профорієнтація: соціальний проект. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prof.osvita.org.ua>
8. Резапкіна Г.В. Я и моя профессия: Программа профессионального самоопределения подростков: Учебно-методическое пособие для школьных психологов и педагогов / Г.В. Резапкіна – М.: Генезис, 2000. – 128 с.: ил.
9. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник / М.М. Фіцула. – 3-тє вид., стереотип. – К.: Академвидав, 2007. – 560 с.

Гуменний С.

Науковий керівник – доц. Гонтар Т. М

ФЕНОМЕН ОРДЕНУ ТАМПЛІ РІВ

Орден тамплієрів (Pauperum Commilitonum Christi Templique Solamoniaci) або «бідних лицарів Храму Соломона» – одне з тих явищ історичного минулого, що аж ніяк не обійдене увагою, як з боку сучасників, так і поколіннями протягом століть після його зникнення. Саме популярність тамплієрів зіграла з ними поганій жарт, створивши широке поле для псевдонаукових писань та домислів, міфів, якими віками обростали «бідні лицарі». Сформований літературною традицією романтизму початку XIX ст. образ тамплієра-негідника, завдяки творам Вальтера Скотта «Галісман» та «Айвенго» [9], міцно вкоренився у суспільній свідомості. Сучасна художня література та кіноіндустрія активно використовують образ тамплієра-мудреця, який тямно править світом, формуючи нові стереотипи у свідомості суспільства. Прикладом використання цього популярного образу є бестселер Дена Брауна «Код да Вінчі», кількість проданих примірників якого станом на осінь 2009 р. становила 81 мільйон [2].

Метою даної статті є виявлення у великому обсязі наукової та популярної літератури, присвяченої тамплієрам, певних суперечностей та сучасний аналіз історії ордену, що впливає не з романтичних уявлень XIX століття, а із документів та наукових розвідок, відомих на початку XXI століття.

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що дослідження виникнення відомого широкому загалу ордену сприяє уточненню образу середньовіччя і подоланню стереотипів у його сприйнятті.

Суперечливим є навіть час заснування Ордену. Найбільш поширеною датою його створення вважається 1118 рік. Але в книзі придворного хроніста єрусалимських королів Бодуена I та Бодуена II Фульхерія Шартрського «Діяння франкських мандрівників, що вирушили на завоювання Єрусалиму» (доведена до 1127 р.) про лицарів храму навіть не згадується, хоча даний автор вирізняється достатньо деталізованим зображенням навіть другорядних деталей [10]. Наприклад, розповідь хроніста уривається на році 1127, відзначеному збільшенням чисельності щурів, що переносили небезпечні хвороби та становили пряму небезпеку для населення й господарства Єрусалима [12, с. 29]. Чому ж тоді хроніст не згадує про таку важливу подію як заснування військово-чернечого ордену? Правда, можливо, що тоді це ще була малочисельна група лицарів, які оселились на руїнах колишнього храму царя Соломона, не становили значної військової сили і не могли претендувати на ключову роль у житті Палестини, чи Європи взагалі.

Вперше на згадку про «лицарів Храму» натрапляємо у «Історії Священної війни» архієпископа Гійома Тірського, де він повідомляє про прибуття у 1118-му році лицарів із Шампані на чолі з лицарем Гуго де Пейном: «...дев'ять років вони носили світське вбрання, яке давав їм народ ... Але по закінченні цього часу, коли у Франції був собор у Труа, про який ми знаємо, що на ньому були присутні архієпископи Реймський і Санський зі своїм духівництвом, єпископ Альбано, легат апостольського престолу, також абати Сито, Клерво, Понтинь та ще

багато інших, вони отримали за розпорядженням папи Гонорія та патріарха Єрусалимського Стефана статут і певне вбрання, лише біле... як кажуть, при папі Євгенії вони почали на своїх плащах носити хрести з червоного сукна на знак відмінності» [4]. Більше того, в даному уривку, ми натрапляємо на свідчення про офіційне визнання та затвердження папою чернечо-лицарського ордену, яке відбулось на Церковному соборі у м. Труа в 1128 р. [12, с. 30 – 31]. А тепер повернемося до хроніки Фульхерія Шартрського, якому приписують ледь чи не навмисне замовчування утворення ордену. Втім, цьому є й інше пояснення, хроніка уривається на 1127 році, в той час як офіційне створення ордену відбулось 1128-го року. Отже, автор «Діань франків» просто не дожив до того часу, коли прибули з Франції пілігрими отримали визнання церкви та стали на захист Святої Землі.

Причини виникнення Ордену також є до певної міри спірними. Загальновизнаним, підручковим є пояснення виникнення ордену тамплієрів з потреб захисту завоювань хрестоносців на Сході [5, 1]. Проте дану гіпотезу не слід вважати безальтернативною чи остаточною. Наприклад, французький історик Маріон Мельвіль висвітлює дещо інші причини виникнення тамплієрів, звертаючись до праці єпископа Жака де Вітрі: «І в той час, як всі на світі стани, багаті і бідні, дівчата та хлопці, старі й діти поспішали до Єрусалима, щоб відвідати святі місця, розбійники і злодії наповнили дороги і захоплювали паломників, грабуючи безліч і вбиваючи багатьох з них» [7, с. 12]. Цілком очевидно, що причини виникнення Ордену витікали з потреб захистити інтереси європейців на Близькому Сході, де завойовники – хрестоносці перебували в оточенні більш чисельного мусульманського населення. Спочатку, коли Орден був малочисельним та недостатньо сильним, в його можливостях був захист прочан, що приїздили на Святу Землю. Згодом, коли тамплієри зміцніли, як військова організація та зросли чисельно, вони змогли стати на захист завойованих держав хрестоносців.

Втім навіть «бідність» тамплієрів також не безспірна. Відмітними знаками Ордену тамплієрів були білий плащ-мантія для лицарів і коричневий для сержантів із червоним восьмиконечним хрестом. Прапор (штандарт) являв собою чорно-біле полотнище (Босеан) з девізом «Non nobis Domine» (це початкові слова 9-го вірша 113 псалма «не нам, Господи, не нам, а імені Твоєму славу дай...») [7]. Гербом Ордену стало зображення двох лицарів, що їдуть на одному коні. Воно викликає суперечливі пояснення. Більшість дослідників вважають, що два лицарі на одному коні символізують двоїсту природу тамплієра – лицар і чернець. З легкої руки Вальтера Скотта знайшла поширення інша версія згідно з якою два лицарі на одному коні символізують бідність та смиренність, обітницю яких давав тамплієр [9].

Герб Ордену
Тамплієрів

Місцем формування Ордену став пагорб у Єрусалимі, де ще збереглися руїни та підземелля Храму іудейського царя Соломона (961 – 922 рр. до н. е.). Чернець Йоханус із Вюрцбурга побував там після собору в Труа і залишив таке свідчення: «...від полуденної лінії праворуч розташований палац, кажуть, побудований для Соломона. У цьому палаці, або домі, можна побачити стайню настільки дивовижної площі й настільки велику, що в ній може розміститися більше двох тисяч коней або півтори тисячі верблюдів». Саме на ці свідчення посилається Ю. Ячейкін, описуючи місце утворення військово-чернечого ордену [12, с. 42]. Із стаєнь Соломонових, як іменує руїни храму чернець-пілігрим Теодорик, розпочалась історія бідних лицарів, першим керівником яких став магістр Гуго де Пейн (Пайєн) [1, с. 229].

Дуже скоро новостворений орден розрісся із групки, що складалась лише з дев'яти чоловік та їх зброєносців, до чітко структурованої організації, яка охопила своєю діяльністю весь європейський континент та Близький Схід, контролювала і проводила фінансові операції, перекази коштів через широку мережу власних замків. Існує навіть версія появи назви ордену від одного з таких замків – фортеці Тамплє у Парижі [1, с. 229]. Тамплє був побудований у столиці Франції в 1240 році та зруйнований протягом XIX століття. Зараз на місці будівлі розташована однойменна станція метро, а від фортеці залишилися тільки важкі двері, що зберігаються у Венсені [6].

Із фортецею тамплієрів у Парижі та банківськими операціями «бідних лицарів» на землі французького короля Філіпа IV Красивого пов'язана трагічна розв'язка яка настала для Ордену.

Св. Бернард з Клерво [2]

У п'ятницю 13 жовтня 1307 р. король за згодою папи Климента V, що перебував у Авіньйоні, здійснив арешти своїх кредиторів – тамплієрів у «білих плащах з нашитими червоними хрестами». У 1314 році останнього магістра Ордену Жака да Моле було спалено за звинуваченням у ересі. Трагічна доля «бідного воїнства Христового» лише посилила інтерес до його справжньої історії, а також сприяла вкоріненню вигадок, які в деякій мірі перекичували історично достовірний, первинний образ тамплієра [5, 3].

Варто також звернути увагу на статут ордену, що був затверджений на церковному соборі в Труа за активною участю цистеріанського ченця Св. Бернарда Клервоського (1090 – 1153). У свої двадцять три роки, в 1113-му, він був призначений абатом монастиря Клерво, поблизу Лангра, на землях, подарованих ченцям-цистеріанцям графом Тібо Шампанським, який стояв біля витоків Ордену тамплієрів та був особистим товаришем, родичем Гуго де Пайєна [12, с. 202]. Дружба Св. Бернарда і Тібо була досить міцною, але тим не менше вона не заважала графу Шампані сприяти діяльності філософа-номіналіста П'єра Абеляра [7, с. 9]. Найвідомішою рисою його філософської позиції було звернення до розуму, як провідного інструменту і критерію в пошуках істини. Саме Св. Бернард був ініціатором засудження П'єра Абеляра та Арнольда Брешианського на церковному соборі у 1140 р. [8]. Той факт, що Тібо Шампанський підтримував контакти з обома таборами схоластичної науки свідчив як мінімум про високі інтелектуальні якості графа. Проте подібний розвиток думок у середовищі тамплієрів свідчив про наявність певної опозиційності думок Ордену до папського престолу.

«Молитвами магістра Гуго де Пайєна, яким милістю Божою покладено початок вищезгаданого лицарства, ми зібралися в Труа з різних провінцій по той бік гір на день святого Іларія в рік від Втілення Христового 1128, в дев'яту річницю виникнення вищезгаданого лицарства», – писав у своїй хроніці французький єпископ Жак де Вітрі. Саме на нього посилається дослідниця Маріон Мельвіль, структуруючи положення, що містяться у Статуті Ордену. Латинська редакція статуту містить 72 статті з прологом і включає протокол Собору [7, с. 16 – 19]. Бачимо, що статут ордену був доволі обширним і деталізував багато сторін життя ченців-лицарів.

Вісім перших статей визначають релігійні обов'язки братів: вони повинні з великим благочестям слухати божественну службу. У разі смерті одного з братів буде відслужена меса за упокій його душі, і кожен з побратимів прочитає для нього сто разів «Отче наш»; протягом сорока днів на місці покійного, за столом, будуть годувати одного бідняка. Священники і клірики, які обслуговують орден тимчасово, мають право на одяг і їжу, але нічого не отримують з пожертвувань, зроблених тамплієрам. Більше того, братам було дозволено сидіти під час меси [7, с. 16 – 19]. Ці статті підкреслюють вимогу благочестя членів Ордену, але разом з тим і зобов'язання до пошанування тамплієра в разі його смерті. Для лицаря-воїна це було важливо. Окрім того, ці статті підкреслювали організаційну єдність членів Ордену, особливо дозвіл сидіти під час меси.

Наступні одинадцять статей стосуються повсякденних правил та військових походів: брати здійснюють трапезу мовчки, слухаючи читання Святого Письма. М'ясо подається тільки два рази на тиждень, з подвійною порцією по неділях – для лицарів, в той час як зброєносці і сержанти (військові слуги) повинні задовільнятися звичайним раціоном. В інші дні меню містить дві-три страви з овочів або тіста, в п'ятницю – з риби. Брати дотримуються посту від дня Всіх Святих до Великодня, за винятком великих свят. Десяту частину свого хліба вони мають віддавати бідним. Після вечірні брати зберігають мовчання, за винятком випадків військової необхідності; ті ж, хто втомився, можуть обмежитися прочитанням тринадцять разів «Отче наш» у своєму ліжку замість того, щоб вставати до заутрені [7, с. 16 – 19].

За статутом регламентації підлягало також військове спорядження лицаря: кожен з них міг

мати трьох коней і одного конюшого (зброєносця). Стремена і вудила були без позолоти або сріблення. Брати не могли мати будь-яку сумку або скриню із замком. Листи, адресовані їм, читалися в присутності магістра, що, можливо, пояснювалось високим рівнем неосвіченості в рядах «лицарів Храму». В даних статтях відображено заходи, що сприяли укріпленню дисципліни в рядах лицарів та вели до збагачення організації, зростання впливів ордену, а не окремих його членів.

Вже через кілька десятків років після утворення Ордену білі з червоним хрестом плащі храмовників стали вселяти жах на Сході і задрісти на Заході. Після собору в Труа «бідні лицарі» роз'їхалися по Європі, відкриваючи відділення Ордену, приймаючи пожертви для благородної служби на Святій землі. Дари бували різні: від мідного гроша до величезних маєтків, якими наділили Орден королева Португалії, французький король, граф Барселонський. Король Альфонс I Арагонський у заповіті, складеному при облозі Бургоса (1131 р.), обіцяв передати третину королівства тамплієрам [7, с. 21]. Саме з боротьбою проти маврів (арабів) на території Піренейського півострова пов'язані наступні десять років існування Ордену [6].

З часу свого виникнення «орден лицарів Храму», часто завдяки суворості та особливостям устрою свого життя, затвердженого Статутом, став жертвою напівміфічних домислів та відвертого перекручення фактів. Сучасна історична наука на основі аналізу джерел намагається пролити світло на життя та діяльність «бідних лицарів». Виконати покладене завдання вдається не завжди – надто багато перекручень, романтичних легенд та брак джерел ускладнюють дослідження цього історичного феномена. І все ж Орден тамплієрів – дивний і унікальний симбіоз лицарів та ченців – залишається одним із найяскравіших і найбільш привабливих явищ у всій історії Середніх віків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Medium aevum: Середні віки / За ред. Л.Войтовича. Підручник для історичних спеціальностей ВУЗів. – Львів, 2010. – 502 с.
2. Браун Д. Код Да Вінчі / Д. Браун. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2003. – 482 с.
3. Вага Ф. Тамплиеры: история и легенды. / Ф. Вага. – М.: «Ниола-Пресс»; ООО «Издательский дом «Вече», 2007. – 128 с.
4. Вильгельм (Гийом) Тирский. История деяний в заморских землях / В. Тирський / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до праці:
5. http://www.vostlit.info/texts/rus/giiom_tir/otryvok6.phtml?id=7403
6. Заборов М. А. Крестonosцы на Востоке / М. А. Заборов. – М: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1980. – 320 с.
7. Заборовский Эдуард. Тайна казны тамплиеров / Э. Заборовский [Електронний ресурс] // «Вокруг Света». – 2007. - №5 (2800). – Режим доступу до статті: <http://www.vokrugsveta.ru/vs/article/3874/>
8. Мельвиль Марион. История ордена Тамплиеров [Le vie des templiers] / Марион Мельвиль – М.: «Евразия», 2006. – 368 с.
9. Ратисбон М.Т. Письма Бернара Клервоского против Петра (Пьера) Абеляра / М. Т. Ратисбон [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://bernard.oneiros.ru/>
10. Скотт Вальтер. Айвенго / Вальтер Скотт. – Харків – Белгород: Книжный клуб, 2010. – 248 с.
11. Фульхерий Шартрский. Иерусалимская история (деяния франков, совершивших паломничество в Иерусалим) / Ф. Шартрский / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до праці: <http://www.vostlit.info/Texts/rus3/Fulch/text.phtml?id=4452>
12. Хилленбранд Кэрл. Крестовые походы. Взгляд с Востока: мусульманская перспектива / К. Хилленбранд. – СПб.: «Издательство «ДИЛЯ», 2008. – 672 с.
13. Ячейкин Ю. Незнани тамплиеры / Ю. Ячейкин. – К.: Зеленый Пес, 2007. – 352 с.

Кавецька Г.

Науковий керівник – доц. Лахманюк Т.В.

ПАТРИС ЛУМУМБА: ПОЛІТИЧНИЙ ПОРТРЕТ

Патріс Лумумба – перший прем'єр-міністр незалежної республіки Кон-го [3].

Народився 2 липня 1925 р. в Санкуру, в північній провінції Касаї у бідній селянській сім'ї. Назвали його Патрісом не випадково, корінь його імені співзвучний зі словом батьківщина[7].

З шестирічного віку Патріс відчув на собі важку селянську працю – працював у полі, допомагав батькам в обробітку землі. Навчався в католицькій місіонерській школі, так хотів його батько, та й інших на той час у тій місцевості не було. Дядько Патріса В. Лундула,